

Становлення правових засад використання й охорони земельних ділянок для вирощування кормів для худоби на теренах України за радянських часів

Магомедова Т. М.

*Запорізький національний університет,
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
Tatyana.yurist.81@gmail.com*

Ключові слова:

земельні ділянки для вирощування кормів для худоби, сінокоси, пасовища, землі сільськогосподарського призначення, правовий режим земель.

Досліджено генезис правових засад використання й охорони земельних ділянок для вирощування кормів для худоби на теренах України за радянських часів. Із появою систем земельного права та регулювання екологічного права як окремих юридичних галузей кількість норм, присвячених цьому питанню, зросла. Водночас зазначено, що системний підхід до формування принципів правового режиму земельних ділянок для вирощування кормів для худоби був започаткований із формуванням радянської правової системи в Україні. Проаналізовано положення Постанови Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету та Ради народних комісарів від 2 червня 1922 р. «Про впорядкування користування сінокосами та про заходи підняття лугового господарства» як першого, по суті, спеціального нормативно-правового документа у цій сфері, який став основою для подальшого розвитку відповідного правового субінституту. Детальна увага приділена нормам Земельного кодексу УСРР 1922 р., Земельних кодексів УРСР 1970 та 1990 рр., які визначали особливості правового режиму земель для вирощування кормів для худоби. Встановлено, що всі ці кодекси передбачали обмежене використання для формування кормової бази для тваринництва земель інших категорій, окрім земель сільськогосподарського призначення.

Другий Земельний кодекс СРСР від 8 липня 1970 р., введений у дію 1 січня 1971 р., значною мірою базувався на положеннях Земельного кодексу 1922 р., але містив більш детальні норми правового режиму сіножатей і пасовища. Вказано, що положення Земельного кодексу 1970 р., зокрема щодо земельних ділянок для вирощування кормів для великої рогатої худоби, надалі розвинулися та були відображені у багатьох підзаконних актах.

Загальний висновок на основі аналізу кодифікованих земельних правових документів, які діяли в Україні з 1922 р., полягає в тому, що кожен наступний Земельний кодекс СРСР (1970 і 1990 рр.) розробляв більш детальні положення щодо правового режиму земель для випасу худоби. Стверджено, що на основі цих кодексів доцільно періодизувати розвиток законодавства у досліджуваній галузі.

Establishment of legal principles of use and protection of land plots for growing feed for livestock in Ukraine in Soviet times

Magomedova T. M.

*Zaporizhzhia National University,
Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
Tatyana.yurist.81@gmail.com*

Key words:

land plots for growing feed for cattle, hayfields, pastures, agricultural lands, legal regime of lands.

The genesis of legal bases of use and protection of land plots for growing feed for cattle on the territory of Ukraine in Soviet times is investigated. It is established that the relationships regarding the use of land for livestock needs were always to some extent within the framework of legal regulation. With the emergence of systems of land law and environmental law regulation as separate legal branches, the number of norms devoted to this issue has increased. At the same time, it is stated that the systematic approach to the formation of the principles of the legal regime of land plots for growing feed for livestock was initiated with the formation of the Soviet legal system in Ukraine.

The provisions of the Resolution of the All-Ukrainian Central Executive Committee and the Council of People's Commissars of June 2, 1922 "On streamlining the use of hayfields and on measures of raising meadow farming" were analyzed, which was the first, in fact, special legal document in this area that became the basis for further development of the corresponding legal sub-institution. Detailed attention is paid to the norms of the Land Code of the USSR of 1922, to the Land Codes of the USSR of 1970 and 1990, which determined the peculiarities of the legal regime of lands for growing feed for cattle. It was established that all these codes allowed for the limited use of lands belonging to the categories other than agricultural lands for the formation of feed base for livestock.

It is argued that the second Land Code of the USSR of July 8, 1970, which was enacted on January 1, 1971, was largely based on the provisions of the Land Code of 1922, but contained more detailed regulations of the legal regime of hayfields and pastures. It is alleged that the provisions of the Land Code of 1970, in particular with regard to land plots for growing feed for cattle, were further developed and specified in many bylaws.

The general conclusion based on the analysis of codified land legal documents which were in force in Ukraine since 1922 is that each successive Land Code of the USSR (1970 and 1990) developed more and more detailed provisions on the legal regime of land for grazing cattle. It is claimed that on the basis of these codes it is appropriate to periodize the development of legislation in the investigated area.

Для всебічного дослідження проблем правового регулювання використання й охорони земельних ділянок для вирощування кормів для худоби важливим є аналіз генезису нормативного забезпечення правового режиму таких земель. Як слушно зазначає І.М. Заріцька: «Аналіз історичного досвіду регулювання земельних відносин дає змогу нагромадити початкову емпіричну базу даних, спираючись на яку, сучасні вчені-правознавці можуть створити оптимальну модель законодавчого регулювання подібних відносин із урахуванням помилок і досягнень, які мали місце у минулому» [1, с. 1].

Метою статті є дослідження становлення правових засад використання й охорони земель для вирощування кормів для худоби на території сучасної України за радянських часів. Це дозволить на основі ґрунтового наукового осмислення визначити основні етапи цього процесу, їхні найбільш характерні особливості, можливі шляхи запозичення кращого історичного досвіду та сформулювати на цій основі теоретичні узагальнення та пропозиції щодо вдосконалення чинних норм сучасного вітчизняного права у зазначеній царині.

У вітчизняній правовій науці майже відсутні наукові розробки, які би приділяли увагу досліджуваній тематиці, проте існують певні напрацювання, що стосуються її хоча б дотично у річці аналізу загальних аспектів становлення земельного, екологічного, цивільного законодавства України. У цьому контексті варто відзначити роботи А.О. Булгакова, М.Ю. Бурдіна, О.В. Донець, І.М. Заріцької, Л.О. Бондаря, А.М. Мірошніченка та ін. На окрему увагу заслуговує стаття М.В. Шульги «Історико-правовий аспект використання кормових угідь як різновиду права землекористування» [2] як одна із вкрай обмеженого числа праць, що безпосередньо торкаються заявлених питань.

На землях сучасної України здавна кормові угіддя з огляду на їхнє важливе господарське та соціальне значення були об'єктом, який потрапляв у сферу правового регулювання. О.В. Донець пише про те, що «земельні відносини на теренах України завжди були невід'ємною частиною суспільного життя, а почали регулюватися ще нормами звичаєвого права, яке мало місце в найдавніший період історії нашого народу» [3, с. 146]. В.І. Семчик, ґрунтуючись на Геродотовій «Історії», стверджував, що «скіфи, які мешкали на узбережжі Дніпра, Бугу, Дністра й займалися вирощуванням хліба для продажу та розводили велику рогату худобу, коней, використовували для цієї мети вільні, незаймані землі общинами за правилами звичаєвого права, що переходило з покоління в покоління» [4, с. 58].

Отже, відносини щодо використання земельних площ для потреб тваринництва завжди тією чи іншою мірою перебували в орбіті правового регулювання. Із зародженням систем земельного-правового й еколого-правового регулювання як окремих юридичних галузей зростає і кількість норм, які були цьому присвячені. Водночас вбачається, що про більш-менш системний підхід до формування засад правового режиму земельних ділянок для вирощування кормів для худоби можна говорити зі становленням радянської правової системи на теренах України.

У буремні роки революції земельні питання були одними із ключових, тому на їх вирішення спрямовувалися неабиякі зусилля й Українською Центральною радою, і урядом гетьмана Павла Скоропадського, і Директорією. Тим не менш, відповідні нормативні акти, які були спрямовані на формування нового земельного ладу і, безумовно, мають враховуватися при дослідженні загальної генези земельного законодавства, не містили положень, що окремо присвячувалися пасовищам і сінокосам. Те саме стосується і перших актів більшовицької Росії та згодом України (Декрету про землю від 27 жовтня 1917 р., Декрету ВУЦВК

від 26 травня 1919 р. «Про соціалістичний землеустрій і про перехідні заходи до соціалістичного землекористування», Декрету РНК УСРР від 3 квітня 1920 р. «Про націоналізацію всіх колишніх казенних, удільних, монастирських, міських і поміщицьких земель» та ін.).

По суті, першим нормативним документом радянської влади, спеціально створеним для регулювання вищезазначених відносин, стала Постанова Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету та Ради народних комісарів від 2 червня 1922 р. «Про впорядкування користування сінокосами та про заходи підняття лугового господарства» [5, с. 444–445]. По-перше, цей документ містив таке поняття, як «державний луговий фонд (Держлугфонд)» (п. 1 та ін.). По-друге, він передбачав низку заходів, спрямованих на те, щоб передати зі складу Держлугфонду «в користування Губпродкомів найбільш придатні по траворосту і найзручніші в топографічному відношенні сінокосні площі по змозі великими суцільним ділянками» загальною площею (по всім губерніям) 153 680 десятин (п. 2). Варто наголосити на п. 7 Постанови, за якою «земоргани мусять доглядати за належним веденням лугового господарства Держлугфонду, за використовуванням його і вчасною впоранкою, згідно з інструкцією, яку протягом місяця має видати Народній Комісаріят Справ земельних по згоді з Народнім Комісаріят Справ Продовольчих». Тим самим на користувачів таких угідь покладалася обов'язок «виконувати заходи, що гарантували б ці сінокоси од псування через недбайливе до них відношення». Суб'єктами права землекористування сінокошними землями називалися селища, товариства та інші сільсько-господарські об'єднання, радгоспи, поодинокі трудові господарства (п. 8). У п. 9 йшлося про «луги загального селищного користування» [5, с. 444–445]. Як відзначає М.В. Шульга: «Постанова забороняла випас худоби на сінокісних ґрунтах після того, «як сніг потане або після повіді надалі до збирання покосу» (п. 12). Після збирання на вогких левадах закон дозволяв випас худоби не раніше як через два тижні, щоб кінцеві строки випасу на них восени встановлювалися Губземвідділами залежно від місцевих умов та «оприлюднювалися до загального відома» [2, с. 76].

На довгі роки основи правового регулювання використання й охорони земельних ділянок для вирощування кормів для худоби були закладені у Земельному кодексі УСРР 1922 р. (далі – ЗК 1922 р.) [6], який, за висловом А.О. Булгакова, став «підсумком первинної законотворчості у сфері налагоджування раціонального землекористування» [7, с. 87].

ЗК 1922 р. містив три статті, що безпосередньо стосувалися лугових угідь. Зокрема, відповідно до ст. 133 ділянки лугових угідь, на яких їхніми користувачами, земельними товариствами й окремими дворами зроблені корінні поліпшення (осушення та інші меліорації), зберігаються за названими користувачами, а в разі часткових вилучень при зрівняльних переділах або землеустрою користувачі отримують відшкодування за невикористані ними витрати з тих, в чий користування надходить ділянка. У ст. 134 передбачалася зміна меж лугових угідь, що перебувають у користуванні земельних товариств, а також окремих дворів, які вели відокремлене від суспільства лугове господарство на відрубних або хутірських ділянках. Така зміна могла проводитися не інакше, як у порядку землеустрою [6]. Варто акцентувати увагу на заохочувальних нормах тодішнього законодавства. Зокрема, губвиконкому надавалося право видавати за поданнями губземвідділів обов'язкові постанови та докладні правила про заходи заохочення і спонукання до масового поліпшення лугових угідь [6].

На основі ЗК 1922 р. із часом сформувалося досить розгалужене відповідне галузеве законодавство, яке не обходило увагою й землі для вирощування кормів для худоби, причому не лише у контексті земель сільськогосподарського призначення. Так, Положенням про земельні розпорядки у смузі міст і містечок, затвердженим постановою ВУЦВК і РНК УСРР від 23 жовтня 1925 р., «якщо нема заявок на забудування селітебно-будівельних ділянок, то органи комунального господарства або експлуатують їх безпосередньо, або здають в оренду на сільськогосподарську або іншу експлуатацію з тим, щоб вони не втрачали свого селітебно-будівельного призначення» [8]. Ясна річ, що для задоволення тваринницько-кормових потреб могли бути використані землі, які знаходилися у сільськогосподарському користуванні, але їхній правовий режим був підпорядкований містобудівним інтересам.

Другий Земельний кодекс УРСР від 8 липня 1970 р. (далі – ЗК 1970 р.), введений у дію з 1 січня 1971 р., багато у чому базувався на положеннях ЗК 1922 р., однак містив більш детально вписані нормативні засади правового режиму сінокосів і пасовищ. Насамперед серед прав землекористувачів, закріплених у ст. 24, було і право користуватися сінокосами, пасовищами та іншими угіддями. У свою чергу, серед обов'язків колгоспів, радгоспів та інших користувачів земель сільськогосподарського призначення, зафіксованих у ст. 55 кодексу, йшлося про необхідність «на основі досягнень науки і передового досвіду з урахуванням місцевих умов» поліпшувати луки і пасовища [9]. Ст. 41 передбачала особливий

порядок вилучення земельних ділянок, зайнятих культурними пасовищами, а також сінокосами та пасовищами, на яких проведено роботи по їх докорінному поліпшенню, для несільськогосподарських потреб. Відповідно до ст. 56 землі, надані колгоспові за державним актом на право користування землею, склалися із земель громадського користування і присадибних земель. З числа перших виділялися, зокрема, й ділянки під сінокоси та пасовища [9].

Окремо варто акцентувати увагу на ст. 69 ЗК 1970 р., яка мала назву «Виділення колгоспним двором для їх худоби пасовищ і земельних ділянок для сінокошіння та інших потреб» і була, на думку авторки, прямим аналогом ст. 34 у нині чинному ЗК України. Вказана стаття у первісній своїй редакції містила лише одну частину, за якою колгоспним дворам відповідно до статуту колгоспу могли виділятися пасовища для їх худоби. Однак Указом Президії Верховної Ради УРСР № 1653-Х від 12 березня 1981 р. вказана стаття була доповнена частиною другою, яка унормувала виділення колгоспним дворам земельних ділянок для сінокошіння та інших потреб у порядку, встановлюваному законодавством Союзу РСР і Української РСР [10].

Відповідно до ст. 82 ЗК 1970 р. «надання робітникам, службовцям та іншим громадянам сінокосів і пасовищ для випасання власної худоби» перерахованим у назві статті категоріям громадян, котрі проживали у сільській місцевості та мали худобу в особистій власності, виділялися земельні ділянки для випасання худоби із земель державного запасу, державного лісового фонду, міст, селищ міського типу, а також земель несільськогосподарського призначення. Виділення таких земельних ділянок провадилося за рішенням виконавчих комітетів відповідних районних Рад народних депутатів, а в межах населених пунктів – за рішеннями виконавчих комітетів міських, селищних чи сільських Рад народних депутатів. За відсутності таких земель ділянки для випасання худоби могли виділятися із земель колгоспів, радгоспів, інших сільськогосподарських підприємств, організацій і установ за рішеннями загальних зборів членів колгоспу (зборів уповноважених), адміністрації радгоспів, інших сільськогосподарських підприємств, організацій і установ із відшкодуванням власниками худоби землекористувачам витрат по утриманню і поліпшенню цих ділянок [9].

Ч. 3 ст. 82 стосувалася земельних ділянок для сінокошіння. Задоволення саме таких потреб могло відбуватися із земель державного запасу, державного лісового фонду, державного водного фонду у смузі відведення залізниць і шосейних шляхів і земель іншого несільськогосподарського призначення [9].

Далі розглянемо, як у ЗК 1970 р. вирішувалося питання про землі для тваринницьких потреб у межах інших, аніж землі сільськогосподарського призначення, категорій земель. Почнемо із земель населених пунктів, а саме із земель міст, серед яких відповідно до ст. 84 кодексу виділялися, зокрема, землі сільськогосподарського використання та інші угіддя. Детально склад цієї групи земель і специфічні особливості їх правового режиму визначалися у ст. 95 ЗК 1970 р., за якою вказані землі надавалися підприємствам, організаціям і установам для ведення сільського господарства, колективного городництва робітників і службовців, для розробки загальнопоширених корисних копалин і торфовищ, а також громадянам для випасу худоби та сінокошіння [9]. Водночас ч. 4 ст. 87 кодексу допускала відведення вільних земель міської забудови в тимчасове користування громадянам для використання під городи, пасовища та сінокоси. Вбачається, що такий скрупульозний підхід до можливого використання земель міст для вирощування кормів для худоби без виходу за межі основного цільового призначення цих земель заслуговує на критичний аналіз і врахування у сьогоденній практиці.

Право тимчасового використання громадянами земель транспорту для випасання худоби та сінокошіння закріплювалося у ст. 119 ЗК 1970 р. Що стосується земель державного лісового фонду та земель державного водного фонду, то кодекс у ст. 140 та 143 відповідно, не згадуючи прямо сінокоси та пасовища, передбачав можливість побічного використання цих земель для сільськогосподарських потреб [9].

Норми ЗК 1970 р., зокрема щодо земельних ділянок для вирощування кормів для худоби, надалі розвинулися та деталізувалися у багатьох підзаконних нормативно-правових актах (Положенні про порядок відведення земельних ділянок для державних або громадських потреб, затвердженому постановою Ради Міністрів УРСР від 20 листопада 1970 р. № 591, Положенні про землі міст і селищ міського типу Української РСР, затвердженому постановою Ради Міністрів УРСР від 20 березня 1984 р. № 136, та ін.).

Саме за радянських часів було прийнято Постанову Держстандарту СРСР від 28 жовтня 1985 р. № 3453 «Землі. Терміни та визначення ГОСТ 26640-85 (СТ СЭВ 4472-84)», де нормативно було закріплено поняття таких термінів, як «Пашня», «Сенокос», «Заливной сенокос», «Суходольный сенокос

(пастбище)», «Заболоченный сенокос (пастбище)», «Чистый сенокос (пастбище)», «Пастбище», «Горное пастбище» (мовою оригіналу) [11]. Цей стандарт діяв в Україні до 2017 р., поки не був скасований постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2016 р. № 1066 «Про визнання деяких актів Української РСР такими, що втратили чинність, та актів Союзу РСР такими, що не застосовуються на території України» [12].

Третій Земельний кодекс УРСР, прийнятий 18 грудня 1990 р. і введений у дію 15 березня 1991 р. (далі – ЗК 1990 р.), припав на період початку активних державотворчих процесів, коли вже побачили світ Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р., Закон УРСР від 3 серпня 1990 р. «Про економічну самостійність Української РСР» та інші документи, які закладали основи для майбутнього проголошення незалежності нашої держави. Ст. 59 ЗК 1990 р. отримала назву «Земельні ділянки для городництва, сінокошіння і випасання худоби». Окрім земель сільськогосподарського призначення, згідно з ч. 2 ст. 79 ЗК 1990 р. допускалося надання у тимчасове користування для сінокошіння земель водного фонду, що були в користуванні водогосподарських підприємств і організацій [13].

Проведене у межах цієї статті дослідження дає підстави для таких висновків. По-перше, земельні ділянки для вирощування кормів для худоби (сіножаті та пасовища) традиційно з огляду на їхнє важливе господарське та соціальне значення тією чи іншою мірою входили до орбіти правового регулювання. Цю обставину обов'язково треба враховувати за сучасних умов, коли, окрім іншого, визначаються та корегуються вектори новітнього земельно-правового регулювання. По-друге, більш-менш спеціалізоване нормативне забезпечення використання й охорони вищевказаних земель виникло на теренах нашої держави із формуванням і розбудовою радянської правової системи. Це означає, що історико-правовий досвід саме цього періоду підлягає особливо уважному вивченню з метою запозичення сьогодні. По-третє, аналіз кодифікованих земельно-правових документів, які діяли в Україні, починаючи із 1922 р., свідчить, що кожен черговий Земельний Кодекс УРСР (1970 та 1990 рр.) детальніше розвивав окремі положення щодо правового режиму земельних ділянок для випасання худоби. Саме на базі цих кодексів доречно проводити періодизацію розвитку законодавства у досліджуваній царині.

Література

1. Заріцька І.М. Історичний досвід розвитку земельного законодавства в Україні (1917–1921 роки) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Ін-т держ. і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ, 2009. 20 с.
2. Шульга М. Історико-правовий аспект використання кормових угідь як різновиду права землекористування. *Екологічне право*. 2017. № 1-2. С. 74-81.

3. Донець О.В. Правове регулювання використання й охорони земель в Україні до 1917 року. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 32, т. 2. С. 146-150.
4. Семчик В.І., Кулинич П.Ф., Шульга М.В. Земельне право України : підручник. Київ : Ін Юре, 2008. 600 с.
5. Збірник постанов та розпоряджень робітничо-селянського уряду України / Рада Народних Комісарів УРСР, Народний Комісаріат юстиції УРСР. Харків : Друк. «Вукопспілки», 1922. 1147 с.
6. Земельний кодекс УСРР від 29 листопада 1922 р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP220002.html (дата звернення: 17.07.2020).
7. Булгаков А.О. Земельний кодекс 1922 р. УРСР – перша кодифікація норм з охорони та раціонального використання земель. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 6-1, т. 2. С. 85-89.
8. Положення про земельні розпорядки в смузі міст і містечок : затверджено постановою ВУЦВК і РНК УСРР від 23 жовтня 1925 р. *ЗУ УРСР*. 1925. № 72. Ст. 411.
9. Земельний кодекс УСРР від 8 липня 1970 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2874%D0%B0-07#Text> (дата звернення: 17.07.2020).
10. Про внесення змін і доповнень до Земельного кодексу Української РСР : Указ Президії Верховної Ради УРСР від 12 березня 1981 р. № 1653-Х. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1981. № 12. Ст. 178.
11. ГОСТ 26640-85 (СТ СЭВ 4472-84). Земли. Термины и определения. [чинний від 01 січня 1987 р., не застосовується на території України від 17 березня 2017 р.]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v3453400-85#Text> (дата звернення: 17.07.2020).
12. Про визнання деяких актів Української РСР такими, що втратили чинність, та актів Союзу РСР такими, що не застосовуються на території України : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2016 р. № 1066. *Офіційний вісник України*. 2017. № 22. Ст. 602.
13. Земельний кодекс УРСР від 18 грудня 1990 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-12#Text> (дата звернення: 17.07.2020).

References

1. Zaritska, I.M. (2009) Istorychnyi dosvid rozvytku zemelnoho zakonodavstva v Ukraini (1917–1921 roky) [Historical experience of the development of land legislation in Ukraine (1917–1921)]. (Avtoref dys kand yuryd nauk). Instytut derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy, Kyiv. [in Ukrainian].
2. Shulha, M. (2017) Istoryko-pravovyi aspekt vykorystannia kormovykh uhid yak riznovydu prava zemlekorystuvannia [Historical and legal aspect of the use of fodder lands as a kind of land use law]. *Ekolohichne pravo*, 1–2, 74–81. [in Ukrainian].
3. Donets, O.V. (2015) Pravove rehuliuвання vykorystannia y okhorony zemel v Ukraini do 1917 roku [Legal regulation of land protection and use in Ukraine before 1917]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia “Pravo”*. 32 (2), 146–150. [in Ukrainian].
4. Semchyk, V.I., Kulynych, P.F., Shulha, M.V. (2008) Zemelne pravo Ukrainy [Land Law of Ukraine]. Kyiv : In Yure. [in Ukrainian].
5. Rada Narodnykh Komisariv URSR, Narodnyi Komisariat yustytysii URSR. (1922). Zbirnyk postanov ta rozporiadzhen robotnyche-selianskoho uriadu Ukrainy [Collection of resolutions and orders of the workers’ and peasants’ government of Ukraine / Council of People’s Commissars of the USSR, People’s Commissariat of Justice of the USSR]. Kharkiv : Druk. “Vukopsilky”. [in Ukrainian].
6. Zemelnyi kodeks USRR vid 29 lystopada 1922 r. [Land Code of the USSR of November 29, 1922.]. Retrieved from http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP220002.html. [in Ukrainian].
7. Bulhakov, A.O. (2014) Zemelnyi kodeks 1922 r. URSR – persha kodyfikatsiia norm z okhorony ta ratsionalnoho vykorystannia zemel [Land Code of 1922 Ukrainian SSR – the first codification of norms for the protection and rational use of land]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, 6-1 (2), 85–89. [in Ukrainian].
8. Polozhennia pro zemelni rozporiadky v smuzi mist i mistechok : zatverdzheno postanovoiu VUTsVK i RNK USRR vid 23 zhovtnia 1925 r. [Regulations on land use in the strip of cities and towns: approved by the resolution of the All-Ukrainian Central Executive Committee and the CPC of the USSR of October 23, 1925].(1925) *ZU URSR*, 72, St. 411. [in Ukrainian].
9. Zemelnyi kodeks USRR vid 8 lypnia 1970 r. [Land Code of the Ukrainian SSR of July 8, 1970]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2874%D0%B0-07#Text>. [in Ukrainian].
10. Pro vnesennia zmin i dopovnen do Zemelnoho kodeksu Ukrainskoi RSR : Ukaz Prezydii Verkhovnoi Rady URSR vid 12 bereznia 1981 r. № 1653-Kh. [On amendments to the Land Code of the Ukrainian SSR: Decree of the Presidium of the Verkhovna Rada of the UkSSR of March 12, 1981 № 1653-X].(1981) *Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR*, 12, St. 178. [in Ukrainian].

11. GOST 26640-85 (ST SEV 4472-84. Zemli. Terminy i opredeleniya. [Vveden 01.01.87] [All-Union State Standard 26640-85 (ST CMEA 4472-84). Lands. Terms and definitions. [valid from 01.01.1987, not applied on the territory of Ukraine from 17.03.2017]]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v3453400-85#Text> [in Russian].
12. Pro vyznannia deiakykh aktiv Ukrainskoi RSR takymy, shcho vtratyly chynnist, ta aktiv Soiuzu RSR takymy, shcho ne zastosovuiutsia na terytorii Ukrainy : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 lystopada 2016 r. № 1066. [On recognizing certain acts of the Ukrainian SSR as repealed and acts of the USSR as not applicable on the territory of Ukraine : Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of November 23, 2016 № 1066]. (2017) *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*, 22, St. 602. [in Ukrainian].
13. Zemelnyi kodeks URSR vid 18 hrudnia 1990 r. [Land Code of the Ukrainian SSR of December 18, 1990]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-12#Text> [in Ukrainian].